

וְהָיָה אִם לֹא יֵאָמְרוּ לָךְ וְלֹא יִשְׁמְעוּ לְקַל הָאֵת הָרֵאשׁוֹן
וְהָאֲמִינוּ לְקַל הָאֵת הָאֲחֵרוֹן. וְהָיָה אִם לֹא יֵאָמְרוּ גַם לְשֵׁנֵי
הָאֲתוֹת הָאֵלֶּה וְלֹא יִשְׁמְעוּן לְקַלְךָ וְלִקְחַת מִמִּימֵי הַיָּאֵר
וְשִׁפְכָת הַיְבֻשָּׁה, [וְהָיוּ הַמַּיִם אֲשֶׁר תִּקַּח מִן הַיָּאֵר] וְהָיוּ לְדָם
בְּיָבֻשֶׁת. רואים שגם אחרי האחרון, יש המשך – מכת הדם!
ואיך אנו יודעים שזה נכון גם לגבי בתי המקדש? הרי
נאמר בהמשך: (שמות יב, יג) וְהָיָה הַדָּם לְכֶם לְאֵת עַל
הַבָּתִּים – אות הדם שאחרי האות "האחרון", הוא סימן
לבתי המקדש שאחרי בית המקדש השני שנקרא אחרון,
יבנה בית המקדש השלישי.

והרש"ש בסוגייתנו הביא ראיה מיעקב אבינו: (בראשית
לג, ב) וַיִּשָּׂם אֶת הַשְּׂפָחוֹת וְאֶת יְלִדֵיהֶן רֵאשֹׁנָה וְאֶת לְאָה
וְיְלִדֶיהָ אַחֲרָנִים, וְאֶת רַחֵל וְאֶת יוֹסֵף אַחֲרָנִים. אחרי לְאָה
וְיְלִדֶיהָ אַחֲרָנִים – שפירושו אחרי הַשְּׂפָחוֹת, יש אַחֲרָנִים
נוספים – אֶת רַחֵל וְאֶת יוֹסֵף.

אם כן, יש ראיות ברורות לדברי הגמרא בדחיה שאחרון
איננו בהכרח בסוף. הכיצד אם כן פירשה הגמרא בתחילה
שאחרון הוא דוקא בסוף? וכי המקשה לא ידע פסוקים
מפורשים?

ישנם גם פסוקים אחרים. מתנבא ישעיהו (מא, ד) אָנֹכִי הִ'
רֵאשׁוֹן וְאֶת אַחֲרָנִים אָנֹכִי הוּא. כלומר שה' נמצא גם יחד
עם האחרונים שלגמרי בסוף, אַחֲרָנִים כאן הם אלה
שאחרי הכל.

ועוד בישעיהו (מד, ו) אָנֹכִי רֵאשׁוֹן וְאָנֹכִי אַחֲרוֹן וּמִבְלַעֲדֵי אֵין
אֱלֹהִים. (ישעיהו מח, יב) אָנֹכִי רֵאשׁוֹן אָף אָנֹכִי אַחֲרוֹן. והרי
ה' הוא אַחֲרוֹן סופי, ולא רק אַחֲרוֹן יחסי.

וכן נאמר על עזרא: (נחמיה ח, יח) וַיִּקְרָא בְּסֵפֶר תּוֹרַת
הָאֱלֹהִים יוֹם בְּיוֹם, מִן הַיּוֹם הָרֵאשׁוֹן עַד הַיּוֹם הָאַחֲרוֹן,
וַיַּעֲשׂוּ חֵג שִׁבְעַת יָמִים וּבַיּוֹם הַשְּׁמִינִי עֲצַרְתָּ כַּמִּשְׁפָּט. אין
הכוונה שקרא בתורה רק מהיום הראשון עד ליום השני או
השלישי, אלא עד ליום האחרון והסופי של הימים שנחגגו.

נמצא שכדברי רבי יצחק הזקן בתוספות בקידושין (דף לו
ע"ב ד"ה ממחרת הפסח), קיימים הבדלים בין שפת לשון
התורה לבין שפת לשון הנביאים. ורבי יוחנן אמר בגמרא
(עבודה זרה דף נח ע"ב; חולין דף קלז ע"ב) שגם לחכמים
יש לשון מיוחדת משלהם. לפיכך הדיון בסוגייתנו הוא
האם לשון משנתנו כלשון תורה הוא, או שמא טבוע הוא
במטבע לשון נביאים.

במשנה למדנו שמי שאמר הריני נזיר, ושמע חבירו ואמר
"ואני" – כלומר גם אני נזיר, ושמע חבר נוסף ואמר
"ואני", וכן הלאה עוד חברים – כולם נזירים. ואם הראשון
שנזר נשאל לחכם והחכם התיר לו את נדרו – הותרו אז
כולן, שהרי השני אמר ואני – כלומר ואני כמוך, אם אתה
נזיר גם אני נזיר, ואם אתה לא גם אני לא. וגם שאר
הנודרים אמרו כך. אבל אם רק האחרון נשאל לחכם
והחכם התיר לו את הנזירות, האחרון מותר וכל האחרים
נזירים.

שואלת הגמרא, כאשר השלישי למשל אמר "ואני", האם
כוונתו היתה "ואני" כמו הראשון, או "ואני" כמו השני? וכן
האחרים, האם כוונתם היתה "ואני" כמו הראשון, או כמו
זה שקדם לו? האם זה משנה מה בדיוק כוונתם? – מסבירה
הגמרא שכן, כי צריך לומר "ואני" מיד – תוך כדי דיבור.
לכן אם הכוונה לראשון, רק הראשונים יכולים לומר
"ואני" מיד אחרי דברי הראשון, ועד שהאחרונים יאמרו
"ואני" כבר יעבור זמן רב מדאי.

מנסה הגמרא להוכיח מדברי המשנה שאם הותר האחרון
– האחרון מותר וכל השאר אסורים. הזכירו דוקא את
האחרון – כלומר שאין אחר אחריו. לכן משמע שאם
הותר אחד האמצעיים שיש אחריו נודר אחר – גם אלה
שאחריו יהיו מותרים, מכאן שכל אחד כוונתו לזה שלפניו!

עונה הגמרא, שניתן לדחות ראיה זו ולפרש שאמנם כל
הנודרים כוונתם לנודר הראשון, וכשהמשנה דיברה על
"אחרון" שרק הוא הותר – אין כוונתה רק לאחרון הסופי,
אלא גם אמצעי כלשהו נקרא אחרון לעומת הראשון. רק
בגלל שהמשנה הזכירה בתחילה "ראשון", נקרא כל מי
שאחריו "אחרון".

בהתחלה הבינה הגמרא שהמילה "אחרון" משמעותה – זה
שבסוף, כפי שמדברים גם היום. ובדחיה הבינה הגמרא
שהמילה "אחרון" פירושה – מי שאחרי הראשון.
ומה באמת פירוש המילה "אחרון" – במקרא?

מספרים ששאלו את הגר"א על נבואת חגי שעל בית
המקדש השני: (ב, ט) גְדוֹל יְהִיָּה כְבוֹד הַבַּיִת הַזֶּה הָאֲחֵרוֹן
מִן הָרֵאשׁוֹן. כיון שבית המקדש השני נקרא הבית האחרון,
משמע שלא יבנה בית מקדש שלישי!

ענה להם הגר"א שה' צוה את משה שיעשה את אות
הצרעת ואת אות הנחש, והמשיך לצוותו: (שמות ד, ח-ט)